

การปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา
ขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

**The Implication of the Buddhist Ethic
for Advanced Progress of School Administrators
in the Small-sized Schools**

พายุ ภูคำวงศ์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อเสนอแนวทางการปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร และ สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายมีการจัดสนทนากลุ่มแล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธจริยธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 3 ขั้น ขั้นต้น คือ ศีล ขั้นกลางคือ อกุศลกรรมบถ 10 และขั้นสูงคือ มรรค 8 หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้การทำงานมีประสิทธิภาพนั้น ประกอบด้วย หลักสุจริต 3 พรหมวิหาร 4 สังคหะวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 สาราณียธรรม 6 และสัปปุริสธรรม 7 ส่วนแนวทางการปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพนั้น คือแนวทางการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา และแนวทางการพัฒนาตามหลักภาวนา 4

คำสำคัญ : การปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กการทำงาน
ประสิทธิภาพ

ABSTRACT

The objectives of this dissertation was to present the method of the implication of the Buddhist ethic for advanced progress of school administrators in the small-sized school. This research was conducted based on Qualitative Research Methodology, acquiring the data from documentary resources, including active questionnaire and concluded with analysis approaches. The result of the study found that: The Buddhist ethic, according to the Buddhist literature, could be categorized into 3 levels: basic level: *Sila* (morality); middle level: 10 *Kusalakammappada* (10 meritorious actions); and advanced level: *Attha-magga* (the Noble Eightfold Paths). The Buddhist ethic principles for the advanced progress of the school administrators were *Sucarita* (Good conduct), *Brahmavihara* (holy abidings), *Sangahavatthu* (bases of sympathy), *Iddhipada* (path of accomplishment), *Saraniyadhamma* (states of conciliation) and *Sappurisa-dhamma* (qualities of a good man). However, the study summarized the methods of the implication of the Buddhist ethic for advanced progress of school administrators in the small-sized school as followings. The method of development according to the principle of *Tri-Sikkha* (Threefold training) and The method of development according to the principle of *Bhavana* (cultivation).

บทนำ

สถานศึกษาหลายแห่งเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมนอย่างสูงจากพ่อแม่และผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษาในสถานศึกษาแห่งนั้นด้วยความเชื่อที่ว่าสถานศึกษาแห่งนั้นจะสามารถหล่อหลอมบุตรหลานของตนให้เป็นคนดีและประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ได้ภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาจะมีมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับขนาดของสถานศึกษาและระดับช่วงชั้นของการจัดการศึกษาขอบเขตภาระงานของการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้มี 4 ด้านคือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคลและ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ 2545 : 24)

สภาพปัจจุบัน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานประสบปัญหาดังนี้

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการศึกษาได้แก่การรวมศูนย์อำนาจการบริหารไว้ที่ส่วนกลางมีการทำงานที่ซ้ำซ้อนอำนาจการสั่งการอยู่ที่ส่วนกลางขาดเอกภาพในด้านนโยบายและการบริหารการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ปัญหาครูปัจจุบันพบว่าอาชีพครูตกต่ำขาดการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องยังใช้วิธีการสอนแบบเดิมคำตอบแทนครูตำราภาระงานครูมีมากและครูขาดแรงจูงใจในการทำงาน
3. ปัญหาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้การศึกษาที่ผ่านมาเป็นการจัดการศึกษาในระบบปิดขาดความยืดหยุ่นคล่องตัวเกิดความสูญเสียเล่าทางการศึกษาเด็กไทยคิดไม่เป็นทำไม่เป็นแก้ปัญหาไม่เป็น (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา 2545 : 3-13)

ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบแรก ระหว่างปี 2544-2548 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2550 : 7) พบว่า มีสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 20,771 แห่ง จากจำนวน 32,000 แห่ง และผู้บริหารจำนวน 6,389 คน จากจำนวน 32,000 คนที่ไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งสถานศึกษาและผู้บริหารดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็กที่ตั้งอยู่นอกเมือง จากผลการประเมินรอบสอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 : 177-178) (พ.ศ. 2549-2553) พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 8,231 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 77.45 ได้รับการรับรองคุณภาพตามมาตรฐาน มีผลการประเมินระดับพอใช้ ร้อยละ 52.99 ระดับดีมาก ร้อยละ 31.78

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลที่จะต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจเพื่อให้เป็นผู้ที่คนอื่นยอมรับได้ ซึ่งตรงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาตอนหนึ่งที่ว่า “ทนโศสญฺ

โหม่นสุเสน ในหม่อมมุนษย์ผู้ที่พัฒนาฝึกฝนที่ดีเท่านั้น จึงจะเป็นผู้ประเสริฐ” (พ.ธ. (ไทย) 25/33/48) บุคคลที่พัฒนาตนเองได้ดีก็คือบุคคลที่สามารถอยู่เหนืออำนาจของความเคยชินบุคคลประเภทนี้จะปรับตัวพัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ ซึ่งถือว่าเป็นความสามารถพิเศษการพัฒนาตนจะช่วยให้บุคคลสํารวมกายและใจมากขึ้นรู้จักควบคุมตนเองในการแสดงออกได้อย่างเหมาะสมรู้จักข่มใจมีความอดทนอดกลั้นเพื่อรักษาความดีความงามของตนจนได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณมิตรคือเป็นมิตรกับบุคคลทั่วไปได้อย่างดีฉะนั้นการพัฒนาตนคือการสร้างความเป็นคนใหม่ในตนเองให้มีความสุขกายที่แข็งแรงสุขภาพจิตที่ดีมีทักษะกำลังใจมีจุดมุ่งหมายของชีวิตและเป็นมิตรกับบุคคลทั่วไป (สงวน สุทธิเลิศอรุณ 2543 : 145 – 146)

เมื่อพิจารณานักวิชาการทางธรรมก็มีนักวิชาการได้นำเสนอไว้เช่นกันเช่นพระเทพโสภณ (ประยูรธมมจิตโต) ได้นำเสนอพุทธวิธีบริหารไว้ 5 ประการได้แก่การวางแผนการจัดการองค์กรงานบุคลากรการอํานวยการและการกำกับดูแล (พระเทพโสภณ (ประยูรธมมจิตโต) 2548 : 10) ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่จะส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาขนาดเล็กที่จำเป็นต้องดำรงอยู่ คือ การที่ผู้อํานวยการโรงเรียนมีภาวะผู้นำสูง มีความรู้ ความสามารถ ได้รับการยอมรับจากคณะครู กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานภายนอกได้ดี ครูมีความมุ่งมั่นตั้งใจเอาใจใส่ในการสอน มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความเสียสละอุทิศเวลาให้กับราชการ แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการมีกระบวนการบริหารจัดการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยใช้กระบวนการบริหารคุณภาพ ผ่านระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่กำหนดในกฎกระทรวง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2557 : 11)

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่จะนำองค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ดังนั้นผู้บริหารจะต้องได้รับการพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ ความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมจริยธรรม โดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจมากมาย และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตส่วนตัว หรือวิถีชีวิตการทำงานที่การงานได้ งานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ใช้พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรม ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยกำหนดขอบเขต ดังนี้

ขอบเขตด้านเอกสาร (Documentary Research)

1. ด้านเนื้อหาผู้ศึกษาได้เน้นการศึกษาข้อมูลจาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความ วิทยานิพนธ์ และจากสื่ออินเทอร์เน็ต

2. ด้านหลักพุทธธรรมผู้วิจัยจะทำการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารการศึกษา หลักพุทธธรรม ที่สอดคล้องกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพการทำงาน โดยยึดหลักธรรมการครองตน ครองคน และครองงาน และแนวทางการปรับใช้หลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยใช้หลักไตรสิกขา กับ หลักภาวนา 4

ขอบเขตข้อมูลภาคสนาม (Field Research)

1. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างเครื่อง คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) แบบมีโครงสร้าง กำหนดประเด็น คำถามการวิจัย หาความเชื่อมั่น (Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน ตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งเชิงเนื้อหา ภาษา และโครงสร้าง แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย

2. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) กลุ่มประชากรเป้าหมาย 3 กลุ่มด้วยตนเอง

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับแนวทางการใช้หลักพุทธธรรม

มาพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก เป็นการรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ

1. พระสงฆ์นักวิชาการด้านการศึกษา/ศาสนา	จำนวน 7 รูป
2. นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา/ศาสนา	จำนวน 5 คน
3. ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก	จำนวน 30 คน
รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น	จำนวน 42 รูป/คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 1 และ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 2

ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดช่วงการทำวิจัยคือภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2557 ถึงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2558 รวมเป็นระยะเวลา 11 เดือน

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

ก. วิธีการดำเนินการศึกษา

วิธีการศึกษาเกี่ยวกับความหมาย หลักการ วิธีการ และความสำคัญของการพัฒนาประสิทธิภาพ แนวคิดของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์อื่น ๆ แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา ประสิทธิภาพการทำงานตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น หลักการ กระบวนการ และประโยชน์ของการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน เป็นต้น จากศึกษาเอกสาร บทความ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลและห้องสมุดต่าง ๆ เช่นห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอสมุดแห่งชาติ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น และจากตำรา วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ

ข. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ ความหมาย ความเป็นมา และหลักพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยการวิเคราะห์ตีความและอธิบายขยายความข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการอธิบายเพิ่มเติมหรือขยายความเพื่อที่จะให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ค. ผลที่ได้รับในการศึกษาขั้นตอนที่ 1

ผลการวิจัยในขั้นตอนนี้ จะทำให้ทราบกรอบความหมาย หลักการ และความสำคัญของการพัฒนาประสิทธิภาพ ทั้งจากพระไตรปิฎก คัมภีร์อื่น ๆ ตำราวิชาการ และภาคปฏิบัติของผู้วิจัยเอง ในทุก ประเด็นใดที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะวิเคราะห์ และนำไปสู่การเข้าใจถึงกระบวนการในทุกขั้นตอน เพื่อเป็นฐานความรู้ในการศึกษาในบทต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การปรับใช้หลักพุทธจริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

1. วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และความสำคัญของการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานตามหลักพุทธจริยธรรม โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตำรา วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือได้

2. การศึกษาจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดร่างเครื่องมือ และร่างรูปแบบที่เหมาะสมตามสมมติฐานของผู้วิจัยเอง แล้วนำเสนอต่อพระสงฆ์ นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน กำหนดประเด็นการวิจัย และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง หาความเที่ยงตรงทั้งเชิงเนื้อหา ภาษา ความเป็นไปได้ และโครงสร้าง แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง ก่อนนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วจึงนำไปเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง 42 คน การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมาย ได้มาโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) ดังกล่าวข้างต้น

ค. วิธีการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปทั้ง 3 กลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์และจัดสนทนา กลุ่ม (focus group) เพื่อรวบรวมความเห็น ข้อเสนอแนะ นำผลมาวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นฐานความรู้ในการศึกษาในบทต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 เสนอแนวทางการปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

ก. หาแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก จากผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 แล้วผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์สาระสำคัญตามหลักพระพุทธศาสนา และท่าทีมุมมองของนักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วเสนอแนวทางการปรับใช้พุทธจริยธรรม

เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ตามหลัก ไตรสิกขา และหลักภาวนา 4 ให้เป็นแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งทำการวิเคราะห์ และรวบรวมความรู้ที่ได้รับมาจากการศึกษาภาคทฤษฎี แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมใหม่ ตามคำแนะนำของท่านผู้เชี่ยวชาญ และทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการ

ข. ผลที่ได้รับในการศึกษาขั้นที่ 3

นำมาประมวลผล และสรุปผลการวิเคราะห์ จะทำให้ทราบ และได้เข้าใจแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก และสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเหตุการณ์สังคมไทยปัจจุบันได้ และจัดพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยนี้ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. หลักพุทธจริยธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพบว่าพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตอยู่มากมายจัดไว้เป็นหมวดเป็นหมู่ที่สอดคล้องเหมาะสมกับบุคคลสถานการณ์เวลาและสถานที่การวิจัยครั้งนี้แบ่งพุทธจริยธรรมเป็น 2 ประเด็นคือ

1.1 พุทธจริยธรรมตามความในพระพุทธศาสนาประกอบด้วย

1.1.1 พุทธจริยธรรมขั้นมูลฐานได้แก่ศีล 5

1.1.2 พุทธจริยธรรมขั้นกลางได้แก่กุศลกรรมบถ 10

1.1.3 พุทธจริยธรรมขั้นสูงได้แก่มรรคมีองค์ 8 และ

1.2 พุทธจริยธรรมในชีวิตประจำวันได้แก่ไตรสิกขาธรรมคัมภีร์ครองโลก 2 และมงคล

38 ประการ

2. หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพพบว่าประสิทธิภาพหมายถึงผลงานหรือภาพแห่งความสำเร็จซึ่งได้มาโดยการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และการดำเนินการเป็นไปอย่างประหยัดไม่ว่าจะเป็นด้านเวลาทรัพยากรแรงงานรวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการดำเนินการนั้น ๆ ให้เกิดความคุ้มค่าประโยชน์สูงสุดประหยัดสุดปัจจัยที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยทางร่างกายคือการฝึกฝนจนชำนาญช่วงเวลาการทำงานสุขภาพอนามัยสถานที่ทำงาน

2.2 ปัจจัยทางจิตใจคือแรงจูงใจความเบื่อหน่ายอุปสรรคสิ่งรบกวนอารมณ์ในการทำงานบรรยากาศภายในองค์กรและสถานการณ์ต่าง ๆ ลักษณะทางกายภาพความสนใจอายุเพศระดับการศึกษาทักษะและประสบการณ์วิธีการปฏิบัติงานเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานการจัดบริเวณของสถานที่ทำงานหนึ่งลักษณะขององค์กรคือชนิดของกิจกรรมอบรมส่งเสริมการบังคับบัญชาชนิดของเครื่องจูงใจสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรลักษณะการทำงานอิทธิพลทางสรีระวิทยาอิทธิพลทางสังคมและอิทธิพลทางวัฒนธรรม การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกใช้หลักสุจริต 3 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสังคหะวัตถุ 4 และหลักอริยบท 4 สารานียธรรม 6 และสัปปุริสธรรม 7 โดยการปรับใช้ตามบริบทของแต่ละสถานศึกษาและตามศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละคนเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานในโรงเรียน

3. แนวทางการปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพพบว่าหลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนาคือกระบวนการที่ผู้บริหารมุ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กรอย่างเต็มความสามารถโดยใช้ทั้งกลยุทธ์และทักษะเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ระบบคือ

3.1 ระบบวินัยบุคคลในองค์กรต้องปฏิบัติตามวินัยที่จะทำให้องค์กรตั้งอยู่ได้นานเป็นระบบฝึกบุคคลโดยเฉพาะ

3.2 ระบบธรรมเป็นระบบที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญมาก่อนระบบวินัย
แนวทางการปรับใช้หลักพุทธจริยธรรม มีดังนี้

3.2.1 แนวทางการปรับใช้หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพนั้นมี 3 ด้าน คือ

1) ด้านพฤติกรรมคือปฏิบัติตามหลักเบญจศีลอย่างเคร่งครัดรับผิดชอบหน้าที่การงานอย่างเต็มที่ที่มีความประพฤติสุจริตต่อหน้าที่นำหลักศีลธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการประพฤติตนไม่เล่นการพนันทุกชนิดมีวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานไม่พูดโกหกหรือพูดคำหยาบดล่เลอถ้อยคำมุขเช่นการดื่มสุรยาเสพติดไม่สร้างความเดือดร้อนแก่หมู่คณะ

2) ด้านจิตใจคือฝึกอบรมจิตโดยการนั่งสมาธิอย่างต่อเนื่องฝึกฝนกำลังใจให้มีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาตนเองพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมายฝึกฝนให้ตนมีความตั้งใจเด็ดเดี่ยวอดทนมีความสุขรอบคอบรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองเห็นโทษของการขาดสติมีความมั่นใจในตนเองเมื่อเจอปัญหาและอุปสรรคหาวิธีแก้ไขโดยการใช้สติไม่ฟังข่าว

3) ด้านปัญญาคือเข้ารับการฝึกอบรมธรรมะหรือปรัชญาแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหาความรู้ด้วยการศึกษาฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอใช้หลักเหตุผลโดยการพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบเมื่อมีปัญหาหรือกระบวนการคิดในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนและรอบคอบด้วยปัญญารู้เท่าทันภาวะปัจจุบันอย่างมีสติ

3.2.2 แนวทางการปรับใช้หลักภาวนา 4 เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพมี 4 ด้าน คือ

1) ด้านกายเป็นผู้มีน้ำใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกันรับฟังความคิดเห็นของกันและกันมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอมีความพยายามตั้งใจมุ่งมั่นในการงานยึดความถูกต้องและเป็นธรรมตระหนักถึงความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ไม่สำรวมระวังทางกายวาจาที่มีต่อตนเองและผู้อื่น

2) ด้านศีลเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการงานที่ทำอย่างเต็มที่และเต็มความสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับทางสังคมอย่างเคร่งครัดมีความซื่อสัตย์และยึดมั่นในศีลธรรมจริยธรรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมช่วยเหลือสังคมและปฏิบัติตามโดยการรักษาศีล 5 อยู่เป็นประจำ

3) ด้านจิตภาวนาเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความตั้งใจและอดทนมุ่งมั่นพัฒนาตนพัฒนางานพัฒนาจิตอย่างเต็มความสามารถฝึกสมาธิเป็นประจำทำงานอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพที่ดีเอาใจใส่ตรวจสอบตนเองอยู่เสมอ

4) ด้านปัญญามีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเมื่อเกิดมีปัญหาสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยหลักเหตุผลเป็นขั้นตอนแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาอย่างเต็มที่ให้อยู่แก่ใจผู้อื่น

อภิปรายผลการวิจัย

การปรับใช้หลักไตรสิกขา คือการพัฒนาในขั้นศีลขั้นสมาธิและขั้นปัญญาการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักภาวนา 4 คือพัฒนากายศีลจิตปัญญาให้มีความรู้และมีความเข้าใจการพัฒนาตนเองในขั้นศีลเป็นอย่างดีสอดคล้องกับพระกัถิตตาวาสุทธิญาณ (มรดา) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา” พบว่ากระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักของพระพุทธศาสนาเน้นพัฒนาด้านจิตใจเป็นหลักโดยเครื่องมือสำหรับการพัฒนาคือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเช่นศีลคือการฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรมทางกายและวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง (ใช้เป็นเครื่องควบคุม) สมาธิคือการฝึก

พัฒนาในด้านจิตใจมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นรากฐานของพฤติกรรม (ใช้เป็นเครื่องพัฒนาตน) ปัญหาคือการพัฒนาปัญญามีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นต้นทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด (ใช้เป็นเครื่องสร้างความเจริญ) สอดคล้องกับ**พระจิรวุฒน์อุตตมเมธี (วุฒิพงศ์)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา” พบว่ากระบวนการพัฒนาดนตามหลักไตรสิกขาเรียกว่าภาวนา 4 ได้แก่กายภาวนาศีลภาวนาจิตภาวนาและปัญญาภาวนาศีลภาวนาเป็นเรื่องของการพัฒนาคนให้ระเบียบในการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมโดยที่ไม่ให้มีการเบียดเบียนกันศีลนั้นมุ่งเน้นไม่ให้ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแก่สังคมในขณะเดียวกันก็ให้ประพฤติดังที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นและสังคมการมีระเบียบวินัยการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดีเหล่านี้เป็นเรื่องของศีลทั้งหมดและสอดคล้องกับ**พระราชนทร์วิสารโท (ไชยเจริญ)** สรุปถึงการพัฒนามนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนาในงานวิจัยซึ่งสรุปความได้ว่าแนวทางการพัฒนาที่ถูกทางและเป็นการพัฒนาที่ได้สมดุลคือไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นซึ่งจะนำไปสู่ผลสำเร็จในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนามนุษย์โดยตรงซึ่งมีหลายประการเช่นหลักคำสอนเกี่ยวกับการพัฒนาดนเองสังคมการปกครองเป็นต้นนอกจากนั้นยังมีหลักธรรมเพื่อพัฒนามนุษย์ให้ไปสู่ความหลุดพ้นโดยมีแนวทางการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาที่พัฒนาคนทั้งทางด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญาซึ่งการพัฒนาต้องศึกษาทั้งเนื้อหา (ปริยัติ) การลงมือปฏิบัติ (ปฏิบัติ) เพื่อให้เข้าใจกฎแห่งธรรมชาติหรือกฎของชีวิตอันจะนำไปสู่ผลสำเร็จ (ปฏิเวธ) สำหรับหลักการปฏิบัตินั้นพึงดำเนินตามหลักภาวนา 4 คือกายศีลจิตและปัญญาเพื่อให้เกิดคุณภาพแห่งการพัฒนาอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

การปรับใช้หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กให้การทำงานมีประสิทธิภาพคือการศึกษาลึกไตรสิกขาและหลักภาวนา 4 ให้เข้าใจและนำแนวทางที่ได้ไปประพฤติเพราะหลักธรรมที่นำไปสู่การประพฤติดีประพฤติชอบทางกายวาจาและใจให้เกิดความซื่อสัตย์สุจริตและส่งผลให้พฤติกรรมของบุคคลผู้มีความเมตตากรุณาอ่อนโยนนุ่มนวล นำเคารพและนำเลื่อมใสซึ่งเป็นแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กได้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาหลักไตรสิกขากับการพัฒนาศักยภาพของข้าราชการในการทำงาน

การบูรณาการหลักไตรสิกขาและอภิปรัชญา 4 เพื่อแก้ปัญหาบุคลากรทางการศึกษา
ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพการสอนของครูตามหลักพุทธจริยธรรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.
- ทีศนา แหมมณี และ ภาสิต ประมวลศิลป์ชัย. **ประสบการณ์และกลยุทธ์ของผู้บริหารในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน**. กรุงเทพฯ: ปกรณ์ศิลป์พรินติ้ง, 2547.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์, 2548.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาดน**. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์, 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่จำเป็นต้องดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2557.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ทอสมก, 2550.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **นวัตกรรมสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2549.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก พ.ศ. 2551**, เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค, 2545.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. **ปัญจปฏิรูปการศึกษาแนวทางการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, 2545.
- หวน พินธุพันธ์. **การบริหารการศึกษา : นักบริหารมืออาชีพ**. นนทบุรี: พินธุพันธ์การพิมพ์, 2549.